

Zhodnocení Nejvyššího soudu SSR ze dne 06.11.1975, sp. zn. Cpj 50/75, ECLI:CZ:NS:1975:CPJ.50.1975.1

Číslo: 12/1976

Právní věta: K uplatňování ustanovení Zákonníka práce 1) o zodpovědnosti za schodek na zverených hodnotách, které je pracovník povinný vyúčtovat.

Soud: Nejvyšší soud SSR

Datum rozhodnutí: 06.11.1975

Spisová značka: Cpj 50/75

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Dokazování, Forma právního úkonu, Náhrada škody zaměstnancem, Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, Organizace socialistické, Pracovní poměr, Právní úkony, Řízení před soudem, Rozhodnutí jiných orgánů, Rozhodnutí soudu, Úroky, Zánik práv a povinností

Předpisy: 99/1963 Sb. § 21

§ 127

§ 129

§ 138 45/1964 Sb. § 1 65/1965 Sb. § 11

§ 170

§ 172

§ 174

§ 176

§ 177

§ 178

§ 179

§ 181

§ 183

§ 185

§ 235

§ 241

§ 242

§ 245

§ 253

§ 256

§ 263

§ 27

§ 37

§ 38

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Socialistické spoločenské vlastníctvo vo forme štátneho či družstevného vlastníctva je ekonomickým základom socialistickej hospodárskej sústavy. Všetci občania sú povinní ho upevňovať ako nedotknuteľný základ socialistickeho zriadenia a zdroj blahobytu pracujúceho ľudu. Všestranný rozvoj majetku v socialistickom vlastníctve je jedným z predpokladov stáleho zvyšovania hmotnej a kultúrnej úrovne pracujúcich. Podmienkou ekonomického rastu národného hospodárstva a zvyšovania životnej úrovne ľudu je ochrana a rozvoj majetku v socialistickom vlastníctve. Štátne orgány, a teda aj súdy, výchovne pôsobia na pracujúcich pri dodržiavaní socialistickej zákonnosti a štátnej a občianskej disciplíny na úseku ochrany majetku v socialistickom vlastníctve.

Plénum Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky vychádzajúc zo záverov plenárnych zasadnutí ÚV KSČ a ÚV KSS k úlohám v oblasti ekonomiky v rokoch 1974 a 1975 uložilo občianskoprávnemu kolégiu svojím uznesením Pls 1/75 naďalej sledovať ochranu majetku v socialistickom vlastníctve predovšetkým na úseku rozhodovania o veciach týkajúcich sa zodpovednosti za schodok na hodnotách zverených na vyúčtovanie. V pláne hlavných úloh Najvyššieho súdu SSR na druhý polrok 1975 bolo preto uložené vykonať prieskum a zhodnotenie súdneho rozhodovania vo veciach týkajúcich sa zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať, a pomôcť tak urýchlenému a bezozvyšnému návratu hodnôt, o ktoré bola spoločnosť ukrátená. Návratnosť týchto škôd je často zdĺhavá, ba v plnom rozsahu sa vždy ani nerealizuje. Na súdy sa dostáva iba časť náhrad škôd zo schodkov, pretože tieto veci sa zväčša riešia mimosúdne. Je však potrebné, aby sa činnosti súdov na tomto úseku venovala naďalej zvýšená pozornosť.

Predmetom vykonaného zhodnotenia rozhodovania súdov SSR o týchto otázkach boli veci právoplatne skončené v roku 1974, v ktorých sa rozhodovalo o zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať.

I. Zodpovednosť za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať

Zvýšená ochrana majetku v socialistickom vlastníctve sa vyžaduje na pracoviskách, na ktorých pracovníci prichádzajú do styku s peniazmi, ceninami, tovarom, zásobami materiálu alebo inými hodnotami, ktoré sú v neustálom obehu a pri nedostatočnej starostlivosti o kontrolu hospodárenia s nimi by mohlo dôjsť k značným škodám. To nachádza výraz v zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať (§ 176 a nasl. Zák. práce). Určiť, ktoré pracoviská a ktoré funkcie vyžadujú túto zvýšenú starostlivosť o hospodárenie s majetkom v socialistickom vlastníctve, ponecháva sa na úpravu jednotlivým rezortom.

Ak vznikne škoda na majetku v socialistickom vlastníctve, platí všeobecne zásada, že ju musí nahradiť ten, kto ju zaviniel, prípadne kto za ňu zodpovedá. Náhradu škody upravuje Zákonník práce najmä v druhej časti ôsmej hlavy. Úprava v nej obsiahnutá má predovšetkým za cieľ, aby sa škode predchádzalo.

Zákonník práce pozná dva druhy zodpovednosti pracovníkov za škodu. Všeobecná zodpovednosť pracovníkov je upravená v ustanovení § 172 Zák. práce a vychádza z ich zavinenia. Podľa ustanovenia § 172 ods. 1 Zák. práce pracovník zodpovedá za škodu, ktorú organizácii spôsobil zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním.

Ochrana majetku v socialistickom vlastníctve na určitých pracoviskách si však vynutila osobitnú

úpravu zodpovednosti za škodu. Na rozdiel od všeobecnej zodpovednosti sa u tejto zodpovednosti zavinenie pracovníka predpokladá a pracovník musí dokázať, že škodu nezavinil. Jeden z takýchto prípadov je spomínaná zodpovednosť za schodok za zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať (§ 176 a § 177 Zák. práce). Podľa ustanovenia § 176 ods. 1 Zák. práce ak pracovník na základe dohody o hmotnej zodpovednosti prevzal zodpovednosť za zverené hotovosti, ceniny, tovar, zásoby materiálu alebo iné hodnoty, ktoré je povinný vyúčtovať, zodpovedá za vzniknutý schodok. Takouto dohodou berie pracovník na seba záväzok, že nahradí škodu, ktorá sa bude pri inventarizácii javiť ako schodok.

Väčšina prípadov dohôd o zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať, sa týka hospodárenia v podnikoch vnútorného obchodu, a to v predajniach a v skladoch štátneho a družstevného obchodu.

1. Podmienky vzniku platnej dohody o hmotnej zodpovednosti

Zo Zákonníka práce vyplývajú určité požiadavky pre uzavretie a platnosť dohôd o hmotnej zodpovednosti, spoločné pre všetky prípady, v ktorých sa dohoda o hmotnej zodpovednosti uzaviera. Pre platnosť dohody o hmotnej zodpovednosti sa vyžaduje, aby medzi jej účastníkmi bol pracovnoprávny vzťah.

Podmienka účine uzavretého pracovného pomeru pre platnosť dohody o hmotnej zodpovednosti vyplýva priamo zo znenia ustanovenia § 176 ods. 1 Zák. práce umožňujúceho uzavrieť túto dohodu s pracovníkmi. Pracovníkom v zmysle Zákonníka práce je ten, kto sa podieľa svojou prácou v rámci pracovného pomeru uzavretého medzi ním a organizáciou na plnení jej úloh (§ 11 a § 27 Zák. práce). Nie je vylúčené, aby dohoda o hmotnej zodpovednosti bola obsiahnutá v pracovnej zmluve.

Možnosť uzavrieť dohodu o hmotnej zodpovednosti pri prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru nie je v Zákonníku práce upravená. Súdna prax ju odôvodňuje poukazom na to, že zo znenia ustanovenia § 235 ods. 1 Zák. práce nemožno vyvodiť, že by bola dohoda o hmotnej zodpovednosti, uzavretá pri dohode o pracovnej činnosti, neplatná (porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 98/1968 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR).

V súvislosti so vznikom dohody o hmotnej zodpovednosti je aktuálna otázka právnej subjektivity účastníkov dohody. Spôsobilosť občana mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, pokiaľ nie je stanovená inak, začiatkom kalendárneho roku, v ktorom občan dokončil povinnú školskú dochádzku (§ 11 ods. 1 Zák. práce). Význam, dôležitosť a právne dôsledky uzavretia dohody o hmotnej zodpovednosti nachádzajú výraz v ustanovení § 1 ods. 2 Zák. práce, podľa ktorého pracovník môže uzavrieť dohodu o hmotnej zodpovednosti len po dovŕšení osemnástich rokov veku. Nedodržanie tejto hmotnoprávnej podmienky robí dohodu o hmotnej zodpovednosti neplatnou (§ 242 ods. 1 písm. a) Zák. práce).

Ďalšou hmotnoprávnou podmienkou vzniku platnej dohody o hmotnej zodpovednosti je jej písomná forma. Ustanovenie § 176 ods. 2 Zák. práce na jej nedodržanie výslovne viaže neplatnosť dohody.

Uvedené zásady boli rozpracované už vo smernici pléna bývalého Najvyššieho súdu, uverejnenej pod č. 64/1961 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR, a sú aktuálne aj za účinnosti Zákonníka práce, ako aj v záveroch občianskoprávneho kolégia bývalého Najvyššieho súdu, Cpj 31/67, ktorých obsah bol súdom oznámený v skôr služobnú potrebu vydanom „Výbĕru rozhodnutí a sdĕlení ve věcech občianskoprávních“ č. 2/1967.

2. Skúmanie náležitostí dohôd o hmotnej zodpovednosti v konaní o náhradu škody

V konaní o náhradu škody podľa ustanovenia § 176 Zák. práce je povinnosťou súdu zistiť, či bola platne uzavretá dohoda o hmotnej zodpovednosti v zmysle už uvedených zásad. Túto skutočnosť treba zistiť z originálu zmluvy, ktorý treba vyžiadať už v rámci prípravy pojednávania 2) . V prevažnej väčšine prípadov súdy zisťujú, či pracovník a organizácia uzavreli dohodu o hmotnej zodpovednosti. V niektorých prípadoch sa však nesprávne uspokojia len so súhlasným vyhlásením o tejto skutočnosti.

K závažnej chybe dôjde, keď účastníci uzavruť zmier a súd sa nezaobrá otázkou vzniku platnej dohody o hmotnej zodpovednosti; to je totiž podstatné pre posúdenie, či uzavretý zmier nie je v rozpore so záujmom spoločnosti alebo s právnymi predpismi (§ 99 ods. 1 a 2 O. s. p.).

Vo veci sp. zn. 3 C 13/74 Okresného súdu v Galante organizácia uplatňovala náhradu škody z titulu hmotnej zodpovednosti pracovníka. V priebehu konania súd však zistil, že žalovaný nepodpísal dohodu o hmotnej zodpovednosti; v tom čase bol dokonca voči nemu účinný trest zákazu činnosti (ktorú napriek tomu vykonával) po dobu 2 rokov na základe rozhodnutia súdu vydaného v trestnom konaní.

Z obsahu súdneho spisu ako aj z rozhodnutia súdu by malo byť zrejmé, či v prípadoch, v ktorých organizácie uplatňujú nárok na náhradu škody z titulu hmotnej zodpovednosti, účastníci uzavreli platnú dohodu o hmotnej zodpovednosti. Obsah zmluvy treba v zápisnici o pojednávaní konštatovať a v rozsudku hodnotiť, či zmluva má potrebné náležitosti.

Vo veci sp. zn. 6 C 1064/68 Okresného súdu v Trebišove súd napr. zistil, že v dohode o hmotnej zodpovednosti neboli presne určené povinnosti pracovníka.

Treba sa teda v súvislosti s hmotnou zodpovednosťou zaoberať tým, ako má byť v dohode určená náplň práce (funkcia) pracovníka a ako majú byť určené hodnoty, za ktoré prevzal zodpovednosť v dohode o hmotnej zodpovednosti.

Dohoda o hmotnej zodpovednosti nie je vždy spojená s výkonom určitej funkcie. Preto nepresnosti údajov v tomto smere, či už pri uzavieraní pracovnej zmluvy, alebo pri jednotlivých zmenách pracovísk, pokiaľ nie sú takého charakteru, že robia príslušný právny úkon neplatným podľa ustanovenia § 242 ods. 1 písm. b) Zák. práce, nerobia ani dohodu o hmotnej zodpovednosti neplatnou. Napriek tomu je nutná, aby pri uzavieraní dohody bolo jasné, akú funkciu má pracovník vykonávať. Nutné je to preto, aby nevznikli pochybnosti, kedy ide u pracovníka o prevedenie na inú prácu alebo o preloženie, a v ktorých prípadoch má právo od dohody o hmotnej zodpovednosti odstúpiť.

Podmienkou platnosti dohody o hmotnej zodpovednosti nie je vykonanie inventarizácie hodnôt, za ktoré má pracovník zodpovedať. Vo väčšine prípadov sa dohody o hmotnej zodpovednosti uzavierajú na osobitnom tlačíve, obsahujúcom predtlač údaje o dátume jej uzavretia, dátume preberajúcej inventúry, podpisov účastníkov, pracovného zariadenia pracovníka a výslovného záväzku v dohode uvedené zverené hodnoty vyúčtovať.

3. Evidencia hospodárskych prostriedkov

Jedným z prostriedkov na zabezpečenie kontroly riadneho hospodárenia je evidencia hospodárskych prostriedkov na jednotlivých úsekoch národného hospodárstva. Základným predpisom o inventarizácii hospodárskych prostriedkov je vyhláška č. 155/1971 Zb. Podľa ustanovenia § 1 ods. 2 tejto vyhlášky sa inventarizáciami hospodárskych prostriedkov zisťuje, aký je stav týchto prostriedkov, či je zabezpečená ich ochrana, či sa riadne udržiavajú a či sú zápisy o nich pravdivé. Vedúci organizácie je povinný zabezpečiť (§ 3 vyhlášky č. 155/1971 Zb.) inventarizácie hospodárskych prostriedkov a zodpovedá za ich správne a včasné vykonávanie; na zabezpečenie správneho vykonávania

inventarizácií vydá pokyny (príkazom, organizačnými smernicami a pod.). Skutočné stavy hospodárskych prostriedkov sa musia zistiť fyzickou inventúrou, ak to pripúšťa ich povaha (pri zásobách, pokladničných hotovostiach, ceninách a pod.) a ak tomu nebráni miesto, kde sú počas inventarizácie. Postup pri inventúrach sa stanoví v oddieloch VII - XI uvedenej vyhlášky č. 155/1971 Zb.

Organizácie sú povinné (okrem iných prípadov) vykonať inventarizáciu pri uzavieraní dohody o hmotnej zodpovednosti, a to podľa ustanovenia § 46 ods. 1 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb. Nesplnenie tejto povinnosti nemá za následok neplatnosť dohody, má však pre organizáciu tie dôsledky, že musí inými dôkaznými prostriedkami preukázať stav hodnôt, za ktoré pracovník prevzal hmotnú zodpovednosť, a skutočnosť, či došlo ku škode (k schodku na zverených hodnotách).

Ak je potrebné, súdy v konaní o náhradu škody vykonávajú dokazovanie o okolnostiach, za ktorých došlo k prevzatiu hodnôt, ktoré sú povinní pracovníci vyúčtovať, ako aj o správnosti postupu organizácie pri inventarizácii, a to napr. znaleckým posudkom znalca z odboru účtovníctva a výsluchom svedkov (napr. pracovníkov, ktorí vykonávali inventúru), ako aj preskúmaním dokladov o inventúrach.

Vo veci sp. zn. 5 C 1540/71 Okresného súdu v Spišskej Novej Vsi na návrh žalovaného bolo vykonané položkovité porovnanie výsledkov odovzdávajúcej inventarizácie so stavom podľa účtovnej evidencie a súd zistil, že inventúrne zoznamy boli opravované bez toho, že by opravy boli odôvodnené a podpísané členmi inventarizačnej komisie. Súd preto dospel k záveru, že existencia schodku nebola vierohodne preukázaná.

4. Zánik dohody o hmotnej zodpovednosti

Podľa ustanovenia § 177 ods. 2 Zák. práce dohoda o hmotnej zodpovednosti zaniká dňom skončenia pracovného pomeru alebo dňom odstúpenia od tejto dohody.

Pre zánik dohody o hmotnej zodpovednosti skôčením pracovného pomeru sa predpokladá platné skončenie pracovného pomeru podľa príslušných ustanovení Zákonníka práce.

Zánik dohody o hmotnej zodpovednosti odstúpením od nej je upravený v ustanovení § 177 ods. 1 Zák. práce. Podľa tohto ustanovenia pracovník, ktorý uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti, môže od nej odstúpiť, ak ho organizácia prevádza na inú prácu či zaraďuje na iné pracovisko alebo prekladá. Aj keď ustanovenie § 177 ods. 1 Zák. práce upravuje, že odstúpenie sa musí oznámiť organizácii písomne, nie je na rozdiel od uzavretia dohody o hmotnej zodpovednosti na nesplnenie písomnej formy viazaná neplatnosť tohto právneho úkonu. Pri nedostatku písomnej formy odstúpenia musí pracovník dokázať, že od dohody o hmotnej zodpovednosti odstúpil.

Pre odstúpenie od dohody o hmotnej zodpovednosti platí aj všeobecné ustanovenie § 245 ods. 4 Zák. práce.

Iný prípad zániku dohody o hmotnej zodpovednosti Zákonník práce nepozná. Z toho treba vyvodiť, že dohoda o hmotnej zodpovednosti je platná počas celého trvania pracovného pomeru; ak teda prestane pracovník vykonávať funkciu, s ktorou je spojená povinnosť zverené hodnoty vyúčtovať, dohoda nezaniká. Ako bolo povedané, pri prevedení pracovníka na iné práce alebo na iné pracovisko, pri jeho preložení ako aj pri zániku pracovného pomeru je organizácia povinná vykonať inventarizáciu. Ak tak neurobí, musí rovnako ako pri nevykonaní preberajúcej inventúry dokazovať výsledky hospodárenia na príslušnom pracovisku ku dňu prevedenia pracovníka na inú prácu.

Zo skutočnosti, že dohoda o hmotnej zodpovednosti je platná počas celého trvania pracovného pomeru, nemožno vyvodiť súhlas pracovníka so zaradením na akúkoľvek funkciu, s ktorou je spojená

hmotná zodpovednosť. Aj tu sa vyžaduje splnenie podmienok určených pre príslušný právny úkon, prevedenie na inú prácu alebo preloženie (pozri ustanovenia druhého oddielu prvej hlavy druhej časti Zákonníka práce).

5. Zbavenie sa zodpovednosti pracovníka za schodok pri dohode o hmotnej zodpovednosti

Pracovník, ktorý uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti, sa zbaví zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách celkom, prípadne sčasti, ak preukáže, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia (§ 176 ods. 3 Zák. práce).

Súdy vo viacerých prípadoch zisťujú, že organizácie nevytvorili hmotne zodpovedným pracovníkom riadne pracovné podmienky. Túto okolnosť považujú súdy za dôvod úplného alebo čiastočného zbavenia zodpovednosti pracovníka v zmysle ustanovenia § 176 ods. 3 Zák. práce.

Ako schodok bez zavinenia hmotne zodpovedného pracovníka súdy v jednotlivých prípadoch posúdili napr. schodok zistený po vlámaní sa cudzej osoby do predajne alebo schodok na obaloch, ktorý vznikol následkom nedostatočných skladovacích priestorov.

Ako okolnosť čiastočne zbavujúcu zodpovednosti hmotne zodpovedného pracovníka posúdili súdy napr. to, že organizácia poverila funkciou skladníka a nákupcu nespôsobilého pracovníka a nedostatočne kontrolovala výkon jeho práce, ako aj to, že organizácia neurobila potrebné opatrenie na zamedzenie schodku.

Vo veci sp. zn. 11 C 343/74 Okresného súdu v Michalovciach súd prvého stupňa nesprávne posúdil zodpovednosť žalovaného pracovníka z titulu hmotnej zodpovednosti, pokiaľ išlo o škodu, ktorá vznikla žalujúcej organizácii poškodením tovaru.

Škodu v dôsledku znehodnotenia tovaru nemožno však považovať za schodok a zodpovednosť za túto škodu treba posudzovať podľa ustanovenia § 172 Zák. práce.

V prípade, že organizácia požaduje náhradu schodku od pracovníka z titulu hmotnej zodpovednosti podľa ustanovenia § 176 Zák. práce a súd zistí, že s ním neuzavrela dohodu o hmotnej zodpovednosti, je povinný skúmať, či pracovník nezodpovedná za škodu na základe všeobecnej zodpovednosti podľa ustanovenia § 172 Zák. práce.

6. Kolektívna hmotná zodpovednosť

Je veľa pracovísk, na ktorých pracujú viacerí pracovníci a povaha práce tu vyžaduje, aby bola s nimi uzavretá dohoda o hmotnej zodpovednosti. Týka sa to najmä obchodného úseku (predajní, skladov). Na tieto prípady pamätá ustanovenia § 176 ods. 1 Zák. práce, keď v druhej vete ustanovuje, že v dohodách sa môže s pracovníkom súčasne dojednať, že ak bude pracovať na pracovisku s viacerými pracovníkmi, ktorí uzavreli dohodu o hmotnej zodpovednosti, zodpovedá s nimi za schodok spoločne.

Zásady uvedené už v súvislosti s platnosťou a podmienkami dohody o hmotnej zodpovednosti jedného pracovníka treba aplikovať aj na dohody o kolektívnej zodpovednosti za schodok. Niektoré osobitosti v právnej úprave si vyžiadala skutočnosť, že v prípade kolektívnej zodpovednosti môže dôjsť ku zmene v pracovnom kolektíve a že všetci pracovníci z tohto kolektívu svojou prácou vplyvajú na výsledky hospodárenia celého pracoviska.

Treba zdôrazniť, že ustanovenie § 176 ods. 1, veta druhá, Zák. práce predpokladá uzavretie samostatných dohôd o hmotnej zodpovednosti s každým členom kolektívu s doložkou o spoločnej zodpovednosti za schodok. Preto aj platnosť každej dohody treba posudzovať

Osobitná úprava pre kolektívnu hmotnú zodpovednosť je obsiahnutá v ustanovení § 177 Zák. práce o odstúpení od dohody o hmotnej zodpovednosti. Podľa ustanovenia § 177 ods. 1 veta druhá, Zák. práce, ak zodpovedá pracovník za schodok spoločne s ostatnými pracovníkmi, môže odstúpiť aj vtedy (okrem prípadov uvedených v prvej vete tohto ustanovenia), ak je na pracovisko zaradený iný pracovník alebo ustanovený iný vedúci, prípadne zástupca vedúceho. Kolektívna hmotná zodpovednosť predpokladá vzájomnú dôveru členov kolektívu a preto pri akejkoľvek zmene v jeho zložení musí byť daná pracovníkovi možnosť od dohody odstúpiť.

Z tých istých dôvodov ustanovenie § 46 ods. 2 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb. upravuje osobitný postup pri inventarizácii. Ustanovenie § 46 ods. 2 citovaného nariadenia sa vzťahuje na prípady dotýkajúce sa všetkých členov kolektívu, odsek 3 tohto ustanovenia len na prípady, ak sa právny úkon vzťahuje iba na jedného z nich.

Podľa ustanovenia § 46 ods. 2 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb. sa na pracoviskách, kde pracujú pracovníci, ktorí zodpovedajú za schodok spoločne s ostatnými, musí inventarizácia vykonať pri uzavretí dohôd o hmotnej zodpovednosti so všetkými spoločne zodpovednými pracovníkmi, pri zániku všetkých týchto dohôd, pri prevedení na inú prácu alebo na iné pracovisko alebo pri preložení všetkých spoločne zodpovedných pracovníkov, pri zmene vo funkcii vedúceho alebo jeho zástupcu a na žiadosť ktoréhokolvek zo spoločne zodpovedných pracovníkov pri zmene v ich kolektíve, prípadne pri odstúpení niektorého z nich od dohody o hmotnej zodpovednosti.

Podľa ustanovenia § 46 ods. 3 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb., ak pracovník, ktorý zodpovedá za schodok spoločne s ostatnými a ktorého pracovný pomer sa skončil alebo ktorý bol prevedený na inú prácu alebo na iné pracovisko alebo bol preložený, nepožiada súčasne o vykonanie inventarizácie, zodpovedá za prípadný schodok zistený najbližšou inventarizáciou. ak pracovník, ktorý je zaraďovaný na pracovisko, kde pracujú pracovníci zodpovedajúci za schodok spoločne, nepožiada súčasne o vykonanie inventarizácie, zodpovedá, pokiaľ od dohody o hmotnej zodpovednosti neodstúpil, za prípadný schodok zistený najbližšou inventarizáciou.

Okresný súd v Martine vo veci sp. zn. 6 C 144/73 zistil, že vedúci kolektívu hmotne zodpovedných pracovníkov bol počas celého inventúrneho obdobia práceneschopný. Žalobu voči nemu správne zamietol v zmysle ustanovenia § 176 ods. 3 Zák. práce.

Vo veci sp. zn. C 416/73 Okresného súdu v Žiari nad Hronom odvolací súd zaujal správny záver, že iba prechodná neprítomnosť hmotne zodpovedného pracovníka (vedúceho kolektívu) na pracovisku pre účasť na zahraničnej rekreácii nie je dôvodom pre vykonanie inventúry. Nešlo teda o prípad, v ktorom by organizácia bola povinná vykonať inventarizáciu (teraz v zmysle ustanovenia § 46 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb.)

Vo veciach sp. zn. 10 C 278/72 Okresného súdu v Nitre, sp. zn. 6 C 95/72 Okresného súdu v Liptovskom Mikuláši a sp. zn. 8 C 2/74 Okresného súdu v Rimavskej Sobote posúdili súdy správne zbavenia sa zodpovednosti hmotne zodpovedných pracovníkov, keď zistili, že schodok zavinil výlučne jeden zo spoločne zodpovedných pracovníkov.

Vo veci sp. zn. C 416/73 Okresného súdu v Žiari nad Hronom zistil súd u jedného zo žalovaných pracovníkov, že s organizáciou neuzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti, a preto u neho prichádza do úvahy zodpovednosť podľa ustanovenia § 172 Zák. práce.

Nie vo všetkých dohodách je obsiahnutý záväzok o spoločnej zodpovednosti za schodok všetkých pracovníkov, pracujúcich na jednom pracovisku, ako by to zodpovedalo ustanovenie § 176 ods. 1, veta druhá, Zák. práce.

Vo veci sp. zn. 6 C 5/73 Okresného súdu v Bardejove bola predložená dohoda o hmotnej zodpovednosti, podľa ktorej vedúci je zodpovedný za prípadný schodok do výšky 40 %, jeho zástupca do výšky 30 % a tri predavačky do výšky po 10 %. Ostatné predavačky neuzavreli dohodu o hmotnej zodpovednosti. Súd prvého stupňa pri rozhodovaní vychádzal z uzavretej dohody, hoci táto je v rozpore s ustanovením § 176 v súvislosti s ustanovením § 182 Zák. práce.

II. Náhrada schodku na hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať

Pracovník, ktorý uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti, preberá záväzok riadne obhospodarovať a vyúčtovať prevzaté hodnoty. Ak vznikne schodok na hodnotách zverených pracovníkovi, je povinný ho v plnom rozsahu uhradiť. Organizácii vzniká uzavretím zmluvy o hmotnej zodpovednosti povinnosť vytvárať pracovníkovi také pracovné podmienky, ktoré mu majú umožniť pri zachovávaní náležitej starostlivosti správny výkon jeho povinností.

Po vzniku hmotnej zodpovednosti (zodpovednosti zvýšenej či kvalifikovanej) sa prezumuje, že vzniknuté manko spôsobil pracovník. Ak sa má tejto zodpovednosti celkom alebo sčasti zbaviť, musí preukázať, že schodok nezavinil, prípadne že vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia.

Pracovník alebo kolektív hmotne zodpovedných pracovníkov zodpovedá za schodok v plnej výške. Náhrada škody (schodku) môže byť znížená len súdom alebo rozhodcovskou komisiou (§ 183 ods. 1 Zák. práce).

Z právnej úpravy hmotnej zodpovednosti vyplýva, že zodpovedný pracovník je povinný nahradiť škodu v plnej výške vzniknutého schodku. Už povaha samého záväzku nahradiť schodok v plnej výške (§ 181 Zák. práce) vedie k náhrade škody peňažnou formou. Pracovník je povinný nahradiť organizácii skutočnú škodu.

1. Hodnoty zverené na vyúčtovanie

Charakteristickými znakmi zverených hodnôt, ktoré je povinný pracovník vyúčtovať, je ich určenie na obeh alebo obrat a osobná dispozícia zodpovedného pracovníka s nimi po celú dobu, po ktorú sú mu zverené 3) .

Predmetom dohody o hmotnej zodpovednosti môžu byť teda hodnoty vykazujúce uvedené znaky. Z okruhu týchto hodnôt sú vylúčené základné prostriedky, napr. motorové vozidlá a drobné krátkodobé predmety v používaní (napr. inventárne predmety). Je preto nesprávna prax niektorých organizácií, ktoré uzavierajú s vodičmi zmluvy o hmotnej zodpovednosti, týkajúce sa motorových vozidiel. Dohody o hmotnej zodpovednosti, ktoré majú za predmet motorové vozidlá, sú neplatné a zodpovednosť vodiča za zverené mu auto možno posudzovať len podľa ustanovenia § 172 Zák. práce.

Prepravovaný tovar predstavuje však hodnotu v zmysle ustanovenia § 176 ods. 1 Zák. práce aj vtedy, ak má povahu základných prostriedkov alebo predmetov postupnej spotreby.

Tak isto tzv. bloky na benzín, naftu a pod., zverené na vyúčtovanie, môžu byť predmetom hmotnej zodpovednosti vodiča podľa ustanovenia § 176 Zák. práce. Nejde tu o zodpovednosť podľa ustanovenia § 178 Zák. práce.

Vo veci sp. zn. 8 C 326/74 Okresný súd v Žiline správne považoval za predmet hmotnej zodpovednosti aj stravné lístky.

Pri predmetoch postupnej spotreby prevzatých na vyúčtovanie súdy vychádzajú vo svojom rozhodovaní z konkrétnych okolností prípadu; ak hmotne zodpovedný pracovník nemal vytvorené podmienky umožňujúce mu starať sa o zverené predmety bez rizika strát, prípadne bez možnosti

účinne ich používanie a obeh kontrolovať, súdy hmotnú zodpovednosť správne neuznávajú.

Okresný súd v Michalovciach vo veci sp. zn. 11 C 502/73 správne zamietol žalobu o náhradu časti nevrátených príborov, pretože účtujúci čašník, ktorému príbory boli zverené na základe dohody o hmotnej zodpovednosti, nemal vytvorené podmienky, za ktorých by mohol ich obeh sledovať, a súd nezistil ani jeho zavinenie v zmysle ustanovenia § 172 Zák. práce.

Vo veci sp. zn. 11 C 501/73 Okresného súdu v Michalovciach súd však správne odôvodnil svoje rozhodnutie tým, že totiž príbory v sklade majú povahu zverených hodnôt, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať.

V niektorých prípadoch organizácie podalo žalobu o náhradu schodku, hoci sa škoda týkala predmetov vybavenia predajne alebo pohostinstva. Súdy zodpovednosť vedúcich predajní v takýchto prípadoch správne posudzovali podľa ustanovenia § 172 Zák. práce.

Za predmet hmotnej zodpovednosti treba považovať návratné obaly (porov. smernice a závery uverejnené pod č. 64/1961 a č. 40/1964 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR). Treba však rozlišovať medzi prevzatou hmotnou zodpovednosťou za obaly (ich nevyúčtovanie je schodkom) a medzi prípadmi, keď obaly na vyúčtovanie zverené neboli (u tých ide o zodpovednosť pracovníkov podľa ustanovenia § 172 Zák. práce). Treba teda vždy zistiť všetky okolnosti, významné pre posúdenie otázky, či bola založená hmotná zodpovednosť týkajúca sa obalov a aké boli konkrétne pracovné podmienky pre manipuláciu a skladovanie obalov (z hľadiska spoluzodpovednosti organizácie).

Podľa ustanovenia § 172 Zák. práce sa posudzujú aj náhrady škôd, ktoré vznikli zaplatením penále dodávateľským organizáciám za včas nevrátené obaly.

2. Schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať

Schodok (manko) vyjadruje skutočnosť, že chýbajú hodnoty, ktoré je hmotne zodpovedný pracovník povinný vyúčtovať.

V zmysle ustanovenia § 176 Zák. práce, ak pracovník na základe dohody o hmotnej zodpovednosti prevzal zodpovednosť za zverenú hotovosť, ceniny, tovar, zásoby, materiálové alebo iné hodnoty, ktoré je povinný vyúčtovať, zodpovedá za vzniknutý schodok.

Z uzavretej dohody o hmotnej zodpovednosti vyplýva pre pracovníka povinnosť zachovávať bilančnú rovnováhu pri nakladaní so zverenými hodnotami. Je povinný prevzaté hodnoty vyúčtovať, tzn., kedykoľvek preukázať účtovnými dokladmi, že v čase vyúčtovania sa nachádzajú v organizácii, prípadne že sa tam nachádza ich peňažná protihodnota (peňažná hotovosť).

Schodok sa vyčísluje vždy v štátnych maloobchodných cenách, zistiteľných podľa cenníkov maloobchodných cien, dopĺňovaných pri cenových zmenách. Preto je potrebné pri vyčíslení schodku vychádzať z uvedených cenníkov a ich doplnkov.

Za schodok nemožno považovať škodu vzniknutú nesprávnym precenením zásob tovaru. V prípade predaja preceneného tovaru ide o skutočnú škodu organizácie, za ktorú pracovník zodpovedá za podmienok uvedených v ustanovení § 172 Zák. práce, a to ak porušil uložené mu povinnosti v súvislosti s novým ocenením zásob.

Schodkom nie je ani škoda, ktorá vznikla poškodením alebo úplným znehodnotením tovaru. Nie je totiž splnený podstatný znak schodku; tovar nechýba, ale nachádza sa v organizácii, aj keď poškodený či úplne znehodnotený. Preto sa jeho hodnota ako schodok nevykazuje. Pracovník za

škodu nezodpovedá podľa ustanovenia § 176 Zák. práce, ale podľa ustanovenia § 172 Zák. práce, a to napriek tomu, že prevzal za tovar hmotnú zodpovednosť. Kým pri hmotnej zodpovednosti je pracovník povinný dokázať, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia (§ 176 a § 181 Zák. práce), pri všeobecnej zodpovednosti, teda aj v prípade poškodenia či úplného znehodnotenia tovaru, musí organizácia preukázať, že pracovník škodu zaviniť.

Pri tzv. účtovných schodkoch na rozdiel od pokladničného manka (porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 43/1963 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR), nejde o schodok podľa ustanovenia § 176 Zák. práce. Ide len o chyby v účtovnej evidencii, a teda ku skutočnej škode nedochádza.

Za schodok teda považujú súdy rozdiel medzi skutočným stavom zverených hodnôt, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať, a medzi údajmi účtovnej evidencie, o ktorý je skutočný stav nižší než účtovný stav, nevynímajúc ani schodky na finančných prostriedkoch.

Skutočnou škodou sa rozumie maloobchodná cena zverených predmetov. Za základ zistenia vyčísleného schodku slúžia súdom spravidla výsledky vyplývajúce zo zúčtovania fyzickej inventúry. ak sa pri inventúre zistí manko, inventarizačné komisie jednotlivých organizácií prejednávajú s pracovníkom výšku schodku a berú do úvahy aj jeho námietky. Týmto postupom, ktorý je najmä v obchodných organizáciách bežný, zabezpečujú sa už pred súdnym konaním dostačujúce podklady pre zistenie schodku, vrátane jeho vyčíslenia v maloobchodných cenách. Pri inventarizácii a zúčtovaní zverených hodnôt porovnáva sa konečný stav zásob a peňažnej hotovosti s predchádzajúcim stavom.

3. Kompenzácia prebytkov so schodkami

Prebytky so schodkami možno kompenzovať len výnimočne, ak došlo k omylu pri inventarizácii alebo ak sa bezpečne preukázal iný omyl.

Ak je v niektorých druhoch prevzatého tovaru prebytok a v iných druhoch schodok, prebytky nepatria pracovníkovi a nemôžu byť preto paušálne použité ani na vyrovnanie schodku, za ktorý zodpovedá hmotne zodpovedný pracovník.

Podmienky pre vzájomné vyrovnanie schodkov s prebytkami stanovuje § 39 vyhlášky č. 155/1971 Zb. o inventarizácii hospodárskych prostriedkov.

Súdy zásadne pripúšťajú vyrovnanie u schodkov a prebytkov zásob, iba ak došlo (mohli dôjsť) k zámene hodnôt toho istého druhu v rovnakom inventarizačnom období.

Vo veci sp. zn. 7 C 991/73 Okresného súdu v Nitre bola však náhrada schodku určená rozdielom medzi prebytkom zisteným v predchádzajúcom inventarizačnom období a schodkom vykázaným v nasledujúcom období, teda v rozpore s ustanovením § 39 vyhlášky č. 155/1971 Zb.

Obdobne rozhodol Okresný súd v Dolnom Kubíne vo veci sp. zn. 4 C 146/73, keď kompenzoval schodok s prebytkom napriek tomu, že nešlo o to isté inventarizačné obdobie. Pritom však spoľahlivo nezistil, či vôbec ku schodku došlo. V prejednávanej veci totiž po niekoľkých dňoch od inventúry, pri ktorej bol na predajni vykázaný schodok, bola vykonaná ďalšia inventúra, pri ktorej bol zistený prebytok. Keďže v prebytkoch boli také druhy tovaru, ktoré pri odovzdávajúcej inventúre do zásob neboli pojaté, a medzi uvedenými inventúrami nebol do predajne žiadny prísun tovaru, bolo povinnosťou súdu sústrediť pozornosť na spoľahlivé zistenie, či predtým schodok skutočne vznikol, či zúčtovanie zásob na základe inventúry bolo správne a či teda nedošlo napr. k chybám v účtovnej evidencii.

Kompenzácia nie je prípustná, ak sa schodok a prebytky týkajú zásob evidovaných podľa rozličných

druhov tovaru, pokiaľ nejde o neúmyselnú zámenu jednotlivých druhov zásob (napr. v dôsledku ich podobného balenia).

4. Náhrada škody spôsobenej schodkom na hodnotách zverených na vyúčtovanie

Nárok na náhradu škody ako nárok vyplývajúci z pracovnoprávných vzťahov treba uplatniť v premlčacích lehotách stanovených Zákonníkom práce.

Súdy správne aplikujú ustanovenia týkajúce sa uplatňovania práv na náhradu škody, najmä ustanovenie § 263 ods. 3 Zák. práce, a začiatku behu lehôt ním upravených (subjektívnej a objektívnej povahy); prihliadajú na ustanovenia vyhlášky č. 155/1971 Zb. a postupujú zhodne so závermi uvedenými v rozhodnutí uverejnenom pod č. 21/1969 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR.

Okresný súd v Humennom vo veci sp. zn. 4 C 81/74 zistil, že sa žalujúca organizácia o schodku dozvedela po vykonanej inventúre ešte v roku 1972, žalobu o náhradu škody podala na súd až 21. 1. 1974, tedy po uplynutí jednoročnej lehoty na uplatnenie náhrady tejto škody; preto žalobu na námietku premlčania uplatnenú žalovaným pracovníkom zamietol.

Naproti tomu Okresný súd v Nitre sa vo veci sp. zn. 5 C 385/74 otázkou premlčania nároku žalobcu z hľadiska ustanovenia § 263 ods. 3 Zák. práce nezaoberal a nepoučil žalovaného o možnosti namietať premlčanie.

5. Uznanie záväzku na náhradu škody

Uznaním záväzku na náhradu škody podľa ustanovenia § 185 ods. 4 Zák. práce predlžuje sa premlčacia lehota na uplatnenie práva (§ 263 ods. 3 Zák. práce).

K platnosti uznania záväzku v určenej výške a k platnosti dohody o spôsobe jeho úhrady sa vyžaduje (pod sankciou neplatnosti) písomná forma. Písomné uznanie záväzku na náhradu škody je nevyhnutným predpokladom dohody podľa ustanovenia § 185 ods. 4 Zák. práce, ktorá umožňuje vyriešiť otázku náhrady škody a zodpovednosti za ňu priamo už v organizácii.

Uznanie samé podľa ustanovenia § 185 ods. 4 Zák. práce nie je ešte samostatným zaväzovacím dôvodom a nezakladá sa ním ani domnienka o existencii dlhu v čase uznania. Je s ním však spojený ten právny následok, že uznaný peňažný nárok sa nepremilčí pred uplynutím 10-ročnej premlčacej lehoty podľa ustanovenia § 263 ods. 2 Zák. práce 4) .

Skutočnosť, že pracovník uznal záväzok v dohode uzavretej v zmysle ustanovenia § 185 ods. 4 a ods. 5 Zák. práce, hoci nebol poučený o tom, že ak dohodu neuzavrie, bude môcť namietať v súdnom konaní spoluvinu organizácie na vzniknutej škode alebo žiadať použitie zmierňovacieho oprávnenia, ktoré pred sporom organizácie použiť nemôže, nemá sama osebe za následok neplatnosť takejto dohody v zmysle ustanovenia § 242 Zák.

Súdy správne považujú uznanie nároku na náhradu škody podľa ustanovenia § 185 ods. 4 Zák. práce za dôvod, ktorý má za následok predĺženie premlčacej lehoty (§ 263 ods. 2 Zák. práce) a skúmajú okolnosti významné z hľadiska hmotnoprávných ustanovení pre posúdenie zodpovednosti žalovaných na náhradu škody a pre určenie jej rozsahu. Nie je však správna prax tých súdov, ktoré vo veciach nárokov na náhradu škody uznaných podľa ustanovenia § 185 ods. 4 Zák. práce rozhodujú rozsudkom či schvalujú zmiery bez toho, aby skúmali právny dôvod vzniku nároku na jeho výšku.

6. Hmotná zodpovednosť pracovníka za schodok zavinený inou osobou

Vzájomný vzťah zodpovednosti za škodu podľa ustanovenia § 420 O. z. nemožno posudzovať bez toho, aby sa nevymedzil rozsah zodpovednosti hmotne zodpovedného pracovníka, prípadne zodpovednosti organizácie.

Pokiaľ ide o schodok, zodpovedá organizácii hmotne zodpovedný pracovník za vyúčtovanie hodnôt, ktoré mu organizácia zverila; iná osoba však zodpovedá len za protiprávny zásah do majetkových práv organizácie.

Treba si preto vyriešiť otázku zodpovednosti pracovníka, ktorý prevzal hmotnú zodpovednosť, ako aj otázku prípadnej zodpovednosti samej organizácie a rozsah zodpovednosti ostatných, ktorí škodu spôsobili, a to vo všetkých súvislostiach (porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 40/1971 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

Hmotne zodpovedný pracovník sa zbaví zodpovednosti za schodok, ak bude preukázané, že v dôsledku úmyselného konania tretích osôb, prípadne zanedbaním povinnosti organizácie mu bolo znemožnené so zverenými hodnotami hospodáriť a starať sa o ne (disponovať s nimi).

V praxi súdov prichádzajú prípady vzájomného vzťahu zodpovednosti za škodu v prípadoch krádeží (vlámaní) do predajní, prípadne iných prevádzkových miestností.

Súdy pri posudzovaní týchto prípadov správne vychádzajú zo zásady, že zavinenie osôb nemá za následok samo osebe zánik hmotnej zodpovednosti pracovníka, a žaloby celkom alebo sčasti zamietajú len na základe zistenia, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez zavinenia hmotne zodpovedného pracovníka.

Okresný súd v Košiciach vo veci sp. zn. 16 C 196/74 žalobu voči hmotne zodpovednému pracovníkovi zamietol, lebo sa preukázalo, že zistený schodok v hostinci vznikol v celom rozsahu len zavinením vlamačov.

Okresný súd v Michalovciach vo veci sp. zn. 9 C 1001/74 zamietol žalobu o náhradu škody 8369 Kčs voči vedúcej predajne. Výrok rozsudku odôvodnil súd najmä tým, že krádež bola spáchaná vo večerných hodinách, žalovaní páchatelia dvere ne predajni vylomili a vytvorili tak stav, umožňujúci ďalšie rozkrádanie tovaru. Z týchto dôvodov nepovažoval žalovanú za zodpovednú za zistený schodok.

Vo veci sp. zn. 3 C 445/71 Okresný súd v Starej Ľubovni pripustil späťvzatie žaloby voči žalovanému vedúcemu predajne, pričom sa zaoberal okolnosťami významnými pre posúdenie, či vlámaním nebola vytvorená situácia, ktorá hmotne zodpovednému pracovníkovi znemožnila hospodáriť so zverenými hodnotami. V tomto prípade bola predajňa po vlámaní cez sobotu a nedeľu prístupná tretím osobám bez zavinenia žalovaného pracovníka. páchatel trestného činu na odvoz ukradnutého tovaru používal auto, takže mohol odviezť značné množstvo tovaru; pred vlámaním bol zistený v predajni prebytok.

Vo veci sp. zn. 6 C 643/74 Okresného súdu v Banskej Bystrici sa zistilo, že napriek sústavným krádežiam fliaš vedúca predajne neurobila žiadne opatrenia, aby ku krádežiam nedochádzalo, hoci takéto možnosti v predajni boli. Žalobe o náhradu škody zo schodku súd preto vyhovel.

7. Rozsah náhrady škody

V súdnom konaní rozsah náhrady škody posudzuje a podiely kolektívne zodpovedných pracovníkov určuje súd.

Pri zodpovednosti podľa ustanovenia § 172 alebo podľa ustanovenia § 176 Zák. práce ide vždy o skutočnú škodu, vrátane schodku. Rozsah náhrady sa rozlišuje podľa toho, či ide o všeobecnú

zodpovednosť (§ 172 Zák. práce) alebo o hmotnú zodpovednosť (§ 176 Zák. práce).

V prvom prípade je náhrada škody obmedzená na trojnásobok priemerného mesačného zárobku pracovníka. Toto obmedzenie sa nevzťahuje len na škodu spôsobenú úmyselne alebo v opilosti, ktorú si sám pracovník privodil. V prípade hmotnej zodpovednosti pracovník zodpovedá za škodu zistenú pri vyúčtovaní zverených hodnôt v plnej výške.

Pri spoločnej zodpovednosti za schodok (§ 182 Zák. práce) určí sa jednotlivým pracovníkom podiel náhrady podľa pomeru ich hrubých zárobkov, pričom zárobok vedúceho a jeho zástupcu sa započítava v dvojnásobnej výške. Náhrada ostatných členov kolektívu nesmie však prevýšiť sumu rovnajúcu sa ich priemernému mesačnému zárobku. Ak sa neuhradí takto určenými podielmi celá škoda, zvyšok sú povinní uhradiť vedúci a jeho zástupca podľa pomeru ich hrubých zárobkov. Zodpovednosť ostatných pracovníkov je teda obmedzená na sumu zodpovedajúcu ich priemernému mesačnému zárobku (§ 47 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb.).

Okolnosti významné z hľadiska hmotnoprávných ustanovení pre určenie jednotlivých podielov kolektívne zodpovedných pracovníkov je súd povinný zisťovať v konaní o náhradu škody. Zistenie nemôže byť preto úplné a rozhodnutie náležité odôvodnené, ak súd nevykoná potrebné na stanovenie záväzku jednotlivých žalovaných.

Správne postupujú tie sudy, ktoré nevychádzajú len z podielov vyčíslených v žalobe a tieto podiely vypočítavajú, aj keď žalovaný nevzniesol námietky. Je povinnosťou súdu rozsah podielu náhrady škody určiť na základe potrebných dôkazov vlastným výpočtom a tento postup vyjadriť aj v odôvodnení rozhodnutia.

Niektoré sudy výpočtu podielov nevenujú náležitú pozornosť a nežadujú si poklady pre ich vymedzenie. Nie sú zriedkavé prípady, že podklady a postup pre určenie podielov, z ktorých sudy vychádzali, nemožno zistiť z obsahu spisov.

8. Zníženie náhrady škody

Pri aplikácii ustanovenia o zmierňovacom práve súd musí uplatniť výchovné hľadisko a dbať na zvýšenú ochranu majetku v socialistickom vlastníctve.

K zníženiu náhrady škody dochádza v praxi súdov častejšie v prípadoch hmotnej zodpovednosti (§ 176 Zák. práce), zriedkavejšie v prípadoch zodpovednosti podľa ustanovenia § 172 Zák. práce a len celkom výnimočne v prípadoch uplatňovania náhrady škody podľa Občianskeho zákonníka.

Z obsahu preskúvaných spisov bolo zistené, že sudy zmierňovacie právo podľa ustanovenia § 183 Zák. práce používajú v zhode s požiadavkou zvýšenej ochrany majetku v socialistickom vlastníctve, v primeranom rozsahu a na základe ďalších preukázaných skutočností uvedených v ustanovení § 183 ods. 2 Zák. práce (získovaných obyčajne dotazmi na zamestnávateľskú organizáciu a na miestne národné

Vo veci sp. zn. 8 C 154/75 Okresný súd v Rimavskej Sobotě znížil požadovanú náhradu škody o jednu tretinu pre veľmi dobré pracovné výsledky zodpovedného pracovníka.

Okresný súd v Trebišove vo veci sp. zn. 4 C 479/72 zníženie náhrady u vedúcej predajne i u predavačky odôvodnil dobrým vzťahom oboch žalovaných k socialistickému vlastníctvu, čestným plnením pracovných i občianskych povinností, berúc do úvahy aj ich robotnícky pôvod a vzornú starostlivosť o rodinu.

Pri aplikácii ustanovenia § 183 Zák. práce sa vyskytli však aj niektoré pochybenia a nedostatky. Sudy

v niektorých prípadoch nesprávne znížili náhradu škody podľa ustanovenia aj v prípadoch, v ktorých malo dôjsť len k obmedzeniu zodpovednosti pracovníka pre porušenie povinnosti organizáciou (§ 172 ods. 2 prípadne § 176 ods. 3 Zák. práce), napr. pre nedostatočné personálne obsadenie predajne, pre jej nedostatočné vybavenie, vrátane skladovacích priestorov, alebo preto, že s tovarom na sklade počas choroby hmotne zodpovedného pracovníka nakladali iné osoby. sudy si zrejme pri tejto nesprávnej aplikácii ustanovenia § 183 Zák. práce neuvedomili, že takéto použitie zmierňovacieho práva mohlo mať nepriaznivé dôsledky z hľadiska ochrany socialistického vlastníctva; porušenie povinností organizáciou je potrebné uviesť v rozhodnutí, aby bol zrejmý podklad pre uplatnenie nároku voči tým pracovníkom, ktorí porušili svoje povinnosti pri plnení pracovných úloh v súvislosti so vznikom škody.

9. Nezavinené znehodnotenie a úbytok tovaru

Prirodzeným znehodnotením a úbytkom hodnôt zverených na vyúčtovanie dochádza k nezavinenému vzniku škody.

Podľa ustanovenia § 174 ods. 2 Zák. práce pracovník nezodpovedá za škodu, ktorý vyplýva z hospodárskeho rizika organizácie. Hlavným vodidlom pre vymedzenie hospodárskeho rizika je nezavinenie škody, prirodzený charakter znehodnotenia či úbytku hodnôt. Obsah rizika vyjadrujú tzv. normy mánk (normatívy stratného). Najaktuálnejšie sú pri obchodnom riziku. Škody vyplývajúce z rizika sa kryjú z prostriedkov tzv. rizikových fondov, predovšetkým v rámci noriem nezavinených schodkov (porov. napr. výnos č. 1/1972 uverejnený opätovne vo Vestníku Ministerstva obchodu SSR č. 2/1975 5) , alebo Smernice č. 94/1972 uverejnené v čiastke 44/1972 Vestníka ZSSD pre potrebu organizácií Spotrebného družstevníctva). 6) Tvorby a používania rizikových fondov v obchodných organizáciách sa týka úradné oznámenie Ministerstva obchodu SSR č. 279214/ 175 uverejnené vo Vestníku Minist. obchodu SSR č. 2/1975 /7/.

Normy nezavinených strát boli pôvodne stanovené v právnych predpisoch ako normy úbytkov tovaru vzniknutých jeho prirodzenou povahou, napr. vysušením, krájaním, lomom, vytečením, vymrazením a pod. Neskôr boli do týchto noriem zahrnuté niektoré straty vznikajúce z povahy a formy predaja (samoobsluhy, voľné výbery a pod.). Vyhlášky, ktoré určovali výšku normy nezavinených strát a ich povahu, boli zrušené vyhláškou č. 13/1968 Zb. Od roku 1971 sa normy nezavinených strát stanovujú ako ukazovateľ plánu. Úprava noriem nezavinených strát je zakotvená v metodických pokynoch pre vypracovanie plánu. Je v právomoci vedúcich podnikov, aby v rámci limitu stanoveného nadriadeným orgánom rozpísali normy nezavinených strát na jednotlivé predajne, sklady, závody a prevádzky.

Tzv. normy schodkov majú povahu prezumpcie v tom zmysle, že táto škoda neprevyšujúca maximálnu hranicu normy vznikla nezavinené prirodzeným úbytkom tovaru alebo z objektívnych príčin. Táto domnienka má význam len potiaľ, pokiaľ nie je preukázaný opak.

Inventarizačné komisie jednotlivých organizácií venujú spravidla už pri prejednávaní výsledkov inventarizácie s pracovníkom potrebnú pozornosť výške noriem schodkov.

V prevažnej väčšine podaných žalôb organizácie normy mánk vyčíslujú v zhode so zápismi o priebehu a o výsledku inventúry a znižujú o ne uplatnenú náhradu škody.

Nie je však správne, ak sudy niekedy posudzujú úbytok tovaru len na základe údajov žalobcov, bez potrebných podkladov na posúdenie, či výpočty organizácie sú správne.

10. Priznávanie úrokov z omeškania

Úroky z omeškania možno na návrh priznať po uplynutí troch dní odo dňa, keď organizácia požiadala pracovníka o uspokojenie náhrady škody.

Výšku náhrady škody, ktorá sa má od pracovníka požadovať určí napred organizácia (výnimočne jej nadriadený orgán / § 185 ods. 2 Zák. práce/), ktorá ja povinná otázku náhrady prerokovať aj s pracovníkom, a to spravidla v súčinnosti so závodným výborom ROH (§ 185 ods. 5 Zák. práce), a požiadať ho o plnenie.

Pracovník, ktorý záväzok na náhradu škody neuznal a s organizáciou sa o spôsobe náhrady nedohodol, dostáva sa do omeškania po uplynutí troch dní počítaných odo dňa, v ktorom ho organizácia o uspokojenie náhrady požiadala (§ 253 ods. 2 Zák. práce). Preto len od tej doby vzniká organizácii právo požadovať úroky z omeškania, a to vo výške stanovenej pre občianskoprávne vzťahy (§ 256 ods. 2 Zák. práce).

Ak organizácia uplatňuje škody vo výške určenej bez prerokovania s pracovníkom, ktorému výšku požadovanej náhrady ani neoznámila, pracovník sa dostáva do omeškania v zmysle ustanovenia § 256 Zák. práce do troch dní odo dňa, keď mu bola žaloba (návrh na zavedenie rozhodcovského konania) doručená.

Skutočnosti významné pre posúdenie splatnosti úrokov súdy často nezisťujú a výroky o ich priznaní neodôvodňujú; ani z obsahu spisov nevidno, kedy sa pracovník - dlžník dostal do omeškania a odkedy tak organizácii vznikol nárok na zaplatenie úrokov. Úroky z omeškania v takýchto prípadoch potom súdy neodôvodnene priznávajú napr. od vykonanej inventúry, od zúčtovania inventúry, od podania žaloby, od doručenia žaloby žalovaných, od nasledujúceho mesiaca od podania žaloby, od uznania nároku, odo dňa, ku ktorému bolo manko zistené alebo odo dňa uzavretia dohody podľa ustanovenia § 185 Zák. práce.

V niektorých prípadoch organizácie úroky požadovali, súdy však o úrokoch nerozhodli bez uvedenia dôvodov. Pri uzavieraní zmierov organizácie spravidla úroky nepožadujú.

Súdy inak úroky priznávajú v správnej úrokovej miere, t. j. 3 % (§ 256 ods. 2 Zák. práce, § 1 vyhlášky č. 45/1964 Zb.). /8/

III. Procesné otázky rozhodovania vo veciach schodkov na zverených hodnotách

1. Príprava súdneho pojednávania

Dôkladná príprava pojednávania je aj v sporoch o zaplatenie schodku jedna zo záruk úspešného priebehu celého konania a do značnej miery ovplyvňuje i vecnú správnosť rozhodovania súdu.

Ustanovenie § 114 O. s. p. ukladá pripraviť pojednávanie tak, aby bolo možné rozhodnúť o veci spravidla na jedinom pojednávaní. To však okrem povinnosti predsedu senátu uvedených v ustanovení § 114 ods. 2 O. s. p. predpokladá, aby pred nariadením ústneho pojednávania predsedovia senátov vyžadovali: zmluvy o hmotnej zodpovednosti (kolektívnej hmotnej zodpovednosti) v originále, a ak je to potrebné, aj podklady pre výpočet podielov podľa ustanovenia § 182 Zák. práce, posudok ZV ROH o žalovanom, o jeho pracovnom profile, osobných, rodinných a majetkových pomeroch, prípadne i správu MNV z miesta bydliska žalovaného o jeho povesti, ktorá môže mať význam pri úvahe o použití ustanovenia § 183 Zák. práce.

Okrem týchto podkladov by bolo treba žalovaného ešte pred pojednávaním vypočuť na tieto okolnosti: či je ešte zamestnaný u žalujúceho podniku, či uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti (kolektívnej hmotnej zodpovednosti), či má námietky proti výpočtu výšky schodku, čo namieta ohľadne zodpovednosti za schodok (§ 177 a § 182 Zák. práce), aké má námietky proti rozsahu zodpovednosti (spoluzavinenie, objektívne príčiny na strane podniku, prípadne zníženie náhrady škody a pod.) 9)

Uvedené požiadavky súdy však nedodržiavajú. V mnohých prípadoch skončia vec až po viacerých pojednávaniach; to môže svedčiť o nedostatku prípravy pojednávania. Nemožno sa uspokojiť len s vytýčením pojednávania, s doručením žaloby žalovanému (žalovaným) a s výzvou účastníkom konania, aby predložili na pojednávanie dôkazy. Takýto postup nemožno považovať za prípravu pojednávania v zmysle ustanovenia § 114 O. s. p.

2. Spolupráca súdov s odborníkmi z odboru účtovníctva a tovaroznalectva

Povinnosť súdu je zistiť a posúdiť náležite skutkový stav. Ak ide o vec, ktorej posúdenie vyžaduje osobitné odborné znalosti, súd ustanoví po vypočutí účastníkov znalca (§ 127 O. s. p.). O znalecký posudok treba požiadať znalca, ktorý ja zapísaný v zozname znalcov (podľa ustanovení zákona č. 36/1967 Zb.) a má potrebné znalosti a skúsenosti z príslušného odboru.

Pri nariadovaní znaleckých dôkazov treba si vždy ujasniť predmet znaleckého dôkazu a dať znalcovi jasné pokyny, na čo sa má znalecký posudok zamerať, čo sa vyžiadanim posudku sleduje a z akého skutkového stavu má znalec vychádzať. Znalec je povinný vykonať znaleckú činnosť riadne a v určenej lehote (§ 8 zákona č. 36/1967 Zb.). Za tým účelom má súd pri vyžiadaní znaleckého úkonu uložiť znalcovi lehotu, v ktorej má znalecký posudok urobiť. Pred určením lehoty treba prejednať so znalcom, či môže v zamýšľanej lehote potrebný úkon vykonať (§ 12 ods. 1 vyhlášky č. 37/1967 Zb.).

Úloha znalca sa vyčerpáva odborným posúdením skutočností, o ktorých podáva súdu správu; je úlohou súdu, aby si tieto skutočnosti z hľadiska práva správne zhodnotil.

V tejto súvislosti treba uviesť, že v občianskom súdnom konaní sa súdy často spoliehajú na posudok znalca podaný v trestnom konaní. V niektorých prípadoch však nestačí vykonať dôkaz konštatovaním obsahu tohto posudku (v zmysle ustanovenia § 129 O. s. p.). V prípade námietok niektorého z účastníkov je potrebné o sporných otázkach vykonať dôkaz posudkom znalca.

Treba si tiež uvedomiť, že ustanovenie § 135 ods. 1 O. s. p. viaže súd v občianskom súdnom konaní len rozhodnutím trestného súdu o tom, že bol spáchaný trestný čin, nie však v otázke výšky škody, s ktorou bol poškodený v trestnom konaní odkázaný na občianske súdne konanie.

3. Zisťovanie dodržiavania podmienok dohody o hmotnej zodpovednosti zo strany organizácie

Je predpokladom zodpovednosti za schodok, že pracovník uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti (§ 176 ods. 1 a 2 Zák. práce). Pri uzavieraní dohody o hmotnej zodpovednosti je potrebné pracovníka vždy riadne o jej dôsledkoch poučiť. Pracovník má právo požadovať od organizácie, aby mu vytvorila riadne pracovné podmienky. Môže preto žiadať, aby organizácia ešte pred uzavretím dohody o hmotnej zodpovednosti odstránila závary v pracovných podmienkach (§ 170 Zák. práce), na ktoré pracovník upozornil. Je povinnosťou organizácie písomne sa zaviazat', že závary odstráni v určenej lehote (§ 45 ods. 1 nariadenia vlády ČSSR č. 54/1975 Zb.). Ak organizácia nesplní takýto záväzok do určenej lehoty, hoci bol pojatý do dohody o hmotnej zodpovednosti ako podmienka uzavretia dohody o hmotnej zodpovednosti, nevzniká hmotná zodpovednosť pracovníka (§ 241 Z8k. práce). Nesplnenie záväzku zo strany organizácie môže byť dohodnuté aj ako jeden z ďalších dôvodov, pre ktoré môže pracovník odstúpiť od dohody o hmotnej zodpovednosti (§ 245 ods. 1 Zák. práce). Ak organizácia do určenej lehoty závary v pracovných podmienkach uvedených v dohode o hmotnej zodpovednosti neodstráni, môže to mať za následok, že sa pracovník celkom alebo sčasti zbaví zodpovednosti za vzniknutý schodok. Pri uzavieraní takýchto dohôd o hmotnej zodpovednosti má byť účastníkom dohody vždy jasné, aký druh práce (prípadne funkciu) bude pracovník vykonávať, na ktorom pracovisku a za ktoré hodnoty bude zodpovedať.

Z uvedeného vyplýva, že pri uzatváraní dohody o hmotnej zodpovednosti majú význam pracovné

podmienky. Tie majú byť zhodnotené už pri uzavieraní samej dohody medzi organizáciou a pracovníkom. Ak totiž nie sú vytvorené priaznivé podmienky pre dohodu o hmotnej zodpovednosti, ja táto dohoda neúčelná, pretože pracovník sa spravidla vždy zbaví zodpovednosti za prípadný schodok (§ 176 ods. 3 Zák. práce).

Je nedostatkom súdneho konania, že dodržiavanie všetkých podmienok dohody o hmotnej zodpovednosti organizáciou sa obvykle zisťuje len vtedy, ak sú v tomto smere vznesené námietky zo strany žalovaného pracovníka.

Vo veci sp. zn. 7 C 225/73 Okresného súdu v Humennom za zistilo, že žalujúca organizácia nedodržala podmienky dohody o hmotnej zodpovednosti, lebo stavebniny boli naďalej uskladnené vo viacerých skladoch, dokonca v prírode na neohradenom mieste.

4. Zisťovanie a posudzovanie miery zavinenia pracovníka

Pracovník sa zbaví zodpovednosti celkom prípadne sčasti, ak preukáže, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia (§ 176 ods. 3 Zák. práce).

Z citovaného ustanovenia jednoznačne vyplýva, že zodpovednosti za vzniknutý schodok sa pracovník zbaví či už úplne alebo čiastočne len vtedy, ak preukáže, že ho nezavinil. Organizácia nemá povinnosť preukazovať, že pracovník zavinil schodok. Jej povinnosťou je dokázať, že vznikol schodok a že bola uzavretá dohoda o hmotnej zodpovednosti so žalovaným pracovníkom. Ak hmotne zodpovedný pracovník preukáže, že schodok alebo jeho časť nezavinil, nie je povinný škodu (jej časť) nahradiť.

Dôvody zbavenia sa zodpovednosti za schodok (jeho časť) môžu byť rôzne. Schodok môže vzniknúť aj udalosťou, ktorú nikto nezapríčinil. Ide o náhodné udalosti ako napr. požiar, povodeň alebo iná živelná udalosť.

Pracovník sa môže zbaviť zodpovednosti celkom alebo sčasti aj vtedy, ak preukáže, že schodok vznikol nedbanlivosťou niekoho iného.

Pracovník sa zbaví zodpovednosti (celkom alebo sčasti) aj vtedy, ak preukáže, že schodok vznikol tým, že mu organizácia nevytvorila primerané podmienky. Vzniknutú škodu alebo jej časť potom znáša organizácia. Zbavenie sa zodpovednosti pracovníka za schodok treba v takýchto prípadoch považovať za následok porušenia povinností organizácie, ktoré sú jej uložené ustanovením § 170 Zák. práce. Podľa tohto ustanovenia organizácia je povinná zabezpečovať svojim pracovníkom také pracovné podmienky, aby mohli riadne plniť svoje pracovné úlohy bez ohrozenia zdravia a majetku, pričom je povinná sústavne kontrolovať či pracovníci plnia svoje pracovné úlohy tak, aby nevznikli škody. Ak organizácia neplní tieto svoje povinnosti a ich neplnenie je v príčinnej súvislosti so vznikom schodku, treba to považovať za skutočnosť, že schodok vznikol (podľa okolností) celkom alebo sčasti bez zavinenia hmotne zodpovedného pracovníka. Súdny preto pri rozhodovaní v týchto veciach skúmajú aj mieru zavinenia organizácie.

Vo veci sp. zn. 5 C 239/73 Okresného súdu v Senici zistil súd aj spoluzavinenie podniku na vzniklom schodku vo výške 50 %, lebo organizácia nezabezpečila uzavretie priestoru na uskladnenie obalov, ktoré boli voľne uložené na dvore.

Vo veci sp. zn. 8 C 4/73 Okresného súdu v Nitre určil súd spoluvinu organizácie v rozsahu tretiny z toho dôvodu, že poverila funkciou hmotne zodpovedného pracovníka bez potrebnej spôsobilosti a neposkytovala mu pomoc pri kvalifikovanejších pracovných úkonoch.

Vo veci sp. zn. 6 C 171/74 Okresného súdu v Liptovskom Mikuláši bola zistená spoluzodpovednosť

organizácie, ktorá poverila skladníka vedením skladu bez toho, že by bol o svojej práci riadne poučený, hoci skladník predtým pracoval na celkom odlišnom pracovisku.

5. Rýchlosť súdneho konania

Ustanovenie § 6 O. s. p. ukladá súdom aj povinnosť zabezpečiť účastníkom konania rýchlu a účinnú ochranu ich práv. Oneskorene vydaní súdne rozhodnutie je v rozpore s touto povinnosťou, zapríčiňuje zvýšené náklady konania a znižuje aj vplyv súdneho rozhodovania na výchovu občanov na zachovávanie zákonov a pravidiel socialistického spolužitia na čestné plnenie povinnosti a na úctu k právam spoluobčanov (§ 1 O. s. p.). V sporoch o náhradu škody z titulu spôsobeného schodku u hmotne zodpovedných pracovníkov si sudy musia uvedomiť dôležitosť rýchlej návratnosti spôsobenej škody.

Prieťahy v konaní o týchto veciach môžu mať za následok aj to, že niektoré potrebné písomnosti týkajúce sa schodku sú už skartované a súd ich nemôže použiť na dokazovanie.

6. Aktivita organizácií v súdnom konaní

Ak za organizáciu koná pred súdom jej pracovník, ktorý nie je jej štatutárnym zástupcom, musí preukázať, že je poverený za organizáciu konať (§ 21 ods. 1 O. s. p.; porov. aj ustanovenia § 8 ods. 1 a § 9 ods. 2 Zák. práce).

Organizácie (ako účastníci konania) konajú teda na súde prostredníctvom svojich pracovníkov, a to buď tých, ktorí za ňu konajú podľa štatútu, alebo tých, ktorí preukážu svoje poverenie (písomným poverením). Nejde tu o zastúpenie v zmysle ustanovenia § 24 O. s. p. 10) , pretože prostredníctvom týchto pracovníkov koná priamo organizácia a úkony týchto pracovníkov sú priamo jej úkonmi. to kladie zvýšené požiadavky na aktivitu pracovníkov vystupujúcich za poškodené organizácie v súdnom konaní pri uplatňovaní náhrady škody vzniknutej schodkom na zverených hodnotách.

Organizácia by mala konať iniciatívne už počas zisťovania schodku. Ide predovšetkým o úplné a urýchlené prejednanie veci v inventarizačnej komisii organizácie. Dôsledná činnosť inventarizačných komisií a kvalitne vypracované a náležite doložené žaloby organizácie majú vplyv na včasné skončenie prejednávania veci na súde.

K nedostatkom dochádza napr. pri neúčasti poverených pracovníkov organizácie na pojednávaní, pri oneskorenom predkladaní potrebných dokladov súdu a pri predkladaní oznámení o hrubých zárobkoch žalovaných hmotne zodpovedných pracovníkov.

Aktivita organizácií v súdnom konaní o náhradu škôd zo schodkov na zverených hodnotách musí zodpovedať spoločenskému významu ochrany majetku v socialistickom vlastníctve, ktorá má byť prvoradým záujmom organizácií, ktoré tento majetok spravujú.

IV. Ďalšie poznatky z rozhodovania súdov v tejto agende

Sudy si v mnohých prípadoch neuvedomujú význam vstupu prokurátora ako strážcu socialistickej zákonnosti do konania o náhradách škôd zo schodkov na zverených hodnotách. Aktívna súčinnosť prokurátora v konaní o týchto veciach môže súdu pomôcť pri rýchlom a účinnom zabezpečení práv organizácií i pracovníkov.

Vo veci sp. zn. 5 C 443/74 Okresného súdu v Poprade schválil súd uzavretie zmluvy bez účasti prokurátora, hoci ten vstúpil do konania.

Podľa ustanovení § 65 O. s. p. a § 2 ods. 4 zákona o organizácii súdov a o voľbách sudcov (ktorého

úplné znenie bolo vyhlásené pod č. 19/1970 Zb.) majú súdy upozorniť orgány a organizácie na nedostatky, ktoré zistili v ich činnosti. Túto povinnosť súdy zanedbávajú a málo využívajú možnosť signalizácie nedostatkov v činnosti organizácií, ktoré boli zistené v konaní o náhradách škôd zo schodkov na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať.

Spory o náhradu schodkov na hodnotách zverených pracovníkovi na vyúčtovanie sú spravidla následkom porušovania hospodárskej disciplíny v organizácii. Sumy, ktoré predstavujú škody takto vznikajúce nášmu národnému hospodárstvu, sú nemalé.

V sporoch o náhradu schodkov stretáva sa z jednej strany záujem žalujúcej organizácie, ktorá sa dovoľáva ochrany majetku v socialistickom vlastníctve, z druhej strany záujem pracujúceho, ktorý nemôže zodpovedať za škodu vzniknutú bez jeho zavinenia, ak mu neboli vytvorené riadne pracovné podmienky.

Pri rozhodovaní v prípadoch stretania sa týchto dvoch spoločensky závažných záujmov súdy sú povinné dbať s mimoriadnou starostlivosťou o zistenie skutočného stavu veci potrebného pre posúdenie opodstatnenosti vzneseného nároku.

Požiadavka zisťovania materiálnej pravdy sa uplatňuje predovšetkým v skúmaní:

či dohoda o hmotnej zodpovednosti bola platne uzavretá, či sa uplatnený nárok vyvodzuje z úbytku na hodnotách, za ktoré bola prevzatá hmotná zodpovednosť, či pracovník mal vytvorené podmienky umožňujúce niesť hmotnú zodpovednosť,

či nie sú splnené podmienky pre obmedzenie náhrady škody,

či nie sú splnené podmienky pre zníženie náhrady škody,

či v prípadoch kolektívnej hmotnej zodpovednosti zodpovedá požadovaný podiel ustanoveniam § 182 Zák. práce a či bol náležite zistený hrubý zárobok žalovaného,

či prejavy účastníkov, a to tak hmotnoprávne (dohody, uznania nárokov) ako aj procesné (vzatie žaloby späť, zmier a pod.), neodporujú zákonu alebo záujmu spoločnosti.

V každom štádiu konania sú súdy povinné poskytovať tak pracovníkom ako aj organizáciám potrebné poučenia o ich právach.

So zreteľom na to, že vyriešenie konfliktných situácií medzi organizáciou a jej pracovníkom je spoločensky dôležité, treba urobiť všetko pre urýchlené vybavenie veci.

Preto je súd povinný riadne pripraviť pojednávanie a starostlivo vykonať dokazovanie (vrátane znaleckých posudkov). So zreteľom na výchovný význam, ktoré majú súdne rozhodnutia v týchto veciach tak vo vzťahu k organizáciám ako aj voči ich pracovníkom, je povinnosťou súdu dbať na inštruktívne odôvodňovanie rozhodnutí. Treba dbať takisto na plnenie signalizačnej povinnosti a upozorňovať organizácie jednak na príčiny vzniku schodkov na zverených hodnotách, jednak na zistené súvisiace nedostatky a na možnosti nápravy.

1) Úplné znenie Zákonníka práce (zákona č. 65/1965 Zb.) so zmenami a doplnkami bolo vyhlásené pod č. 55/1975 Zb.

2) Porov. Rozbor a zhodnotenie úrovne občianskeho súdneho konania u súdov prvého stupňa vo vybraných druhoch súdnej agendy, Pls 5/66 bývalého Najvyššieho súdu [zborník Najvyššieho súdu ČSSR „Nevyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvem“, SEVT, Praha

1974, str. 48].

3) Pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 70/1972 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk.

4) Porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 97/1968 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR.

5) V ČSR ide o výnos č. 1/1972 Věstníka ministerstva obchodu ČSR uverejnený teraz opätovne vo Věstníku ministerstva obchodu ČSR č. 1/1975.

6) V ČSR ide o Směrnice č. 27/1971 ČSSD k rizikovému fondu organizací spotřebního družstevnictví (uverejnené opätovne so zmenami a doplnkami vo Věstníku ČSSD č. 6/1975).

7) V ČSR ide o oznámenie č. j. 21134/1975 uverejnené vo Věstníku ministerstva obchodu ČSR č. 1/1975.

8) v znení vyhlášok č. 66/1973 Zb. (v ČSR) a č. 67/1973 Zb. (v SSR).

9) Pozri rozbor a zhodnotenie úrovne občianskeho súdneho konania u súdov prvého stupňa vo vybraných druhoch súdnej agendy, Pls 5/66 bývalého Najvyššieho súdu (zborník Najvyššieho súdu ČSSR „Najvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974 str. 48). K otázke príslušnosti súdu porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 91/1968 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR.

10) Pozri Rozbor a zhodnotenie úrovne súdnych rozhodnutí v občianskom súdnom konaní u súdov prvého stupňa, Prz 36/67 bývalého Najvyššieho súdu [uverejnený v zborníku Najvyššieho súdu ČSSR „Najvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 164].